

Nr 50.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om pantlånerörelse, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 1 april 1949 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 201, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag om pantlånerörelse.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehaft två i anledning av densamma väckta likalydande motioner, nr 317 i första kammaren av herr *Carl Eric Ericsson* och nr 403 i andra kammaren av herr *von Seth*. Motionärernas yrkanden komma att återgivas i samband med redogörelsen för de olika frågorna.

På hemställan av utskottet har riksdagen vid vårsessionen beslutat uppskjuta behandlingen av propositionen jämte motioner till nu innevarande höstsession.

I fråga om de i propositionen och motionerna anförda skäl, för vilka redogörelse icke lämnas här nedan, får utskottet hänvisa till propositionen och motionerna.

Till utskottet har inkommit en skrivelse från Stockholms varubelånarens förening, till vilken utskottet återkommer i det följande.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås att den nu gällande förordningen den 28 maj 1918 angående idkande av pantlånerörelse skall ersättas av en ny lag om pantlånerörelse och att i samband därmed lagen den 22 juni 1911 om vissa aktiebolag, som driva lånerörelse, skall upphävas. I förhållande till 1918 års förordning innehåller den föreslagna nya lagen följande mera betydelsefulla nyheter.

Under det att för närvarande tillstånd att utöva pantlånerörelse meddelas utan tidsbegränsning, skall enligt lagen sådant tillstånd meddelas för viss

tid, högst tio år. Företrädesrätt att erhålla tillstånd har medgivits kommun samt bolag eller ekonomisk förening som har till syfte att driva rörelsen på villkor, fördelaktiga för låntagarna, och utan rätt för delägare eller annan att njuta del i vinst. För det fall att enskild pantlånare avlidit har stadgats rätt för dödsboet att genom särskild föreståndare fortsätta rörelsen ett år av återstående tillståndstid. Bestämmelser för tillvaratagande av låntagarnas intressen ha givits. Sålunda skall länsstyrelsen fastställa låneavgifter för pantlånerörelse, och förbud har meddelats för pantlånare att utan särskilt tillstånd av länsstyrelsen taga eller betinga sig vederlag för lån annorledes än i form av låneavgift eller att fordra eller mottaga skuldförbindelse å lånebeloppet. Vidare ha föreskrifter lämnats om skyldighet för pantlånare att hålla pant försäkrad, om lånetid och om försäljning av pant som icke blivit löst. För att underlätta polisens spaningsarbete efter stulet gods ha nu gällande kontrollföreskrifter i vissa hänseenden skärpts och nya sådana föreskrifter meddelats. Bl. a. har stadgats att okänd pantsättare skall avkrävas tillfredsställande legitimation och att polismyndighet i orten äger ålägga pantlånare att anmäla mottagande av föremål av visst eller vissa slag.

Inledning.

Gällande bestämmelser på området finnas intagna i *förordningen den 28 maj 1918 angående idkande av pantlånerörelse*. Denna reglerar pantlåneverksamheten främst ur polisiära synpunkter. Huvudsyftet med förordningen är att motarbeta tillgreppsbrottligheten. För detta ändamål givas i förordningen bestämmelser, som skola försvåra avsättningen av tjuvgods och underlätta polismyndigheternas spaningsarbete. Härutinnan överensstämmer förordningen med den samma dag utfärdade förordningen angående handel med vissa begagnade föremål m. m.

Vid *1924 års riksdag* väcktes frågan om en av sociala synpunkter betingad revision av bestämmelserna angående idkande av pantlånerörelse. I skrivelse den 3 juni 1924, nr 242, anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning rörande vilka åtgärder som från det allmännas sida skulle kunna vidtagas för borttagande eller minskande av pantlånerörelsens sociala nackdelar samt, därest så erfordrades, för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Den 20 juni 1924 anbefallde Kungl. Maj:t socialstyrelsen att verkställa den av riksdagen begärda utredningen. Till fullgörande av detta uppdrag avlät *socialstyrelsen* den 12 juni 1930 skrivelse jämte förslag till förordning angående idkande av pantlånerörelse. I underdånig skrivelse den 30 maj 1936, nr 275, anhöll *1936 års riksdag* om slutförande av den påbörjade utredningen samt framläggande för riksdagen av de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning. Med anledning härav anbefallde Kungl. Maj:t i skrivelse den 29 oktober 1937 socialstyrelsen att, i den mån så kunde finnas erforderligt på grund av ändrade förhållanden, verkställa förnyad utredning i frågan och inkomma med de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning. Den 8

mars 1943 framlade *socialstyrelsen* utredning med nytt förslag till förordning angående idkande av pantlånerörelse. Över socialstyrelsens år 1943 avgivna förslag inhämtade Kungl. Maj:t *yttranden* från ett flertal myndigheter och sammanslutningar.

Då socialstyrelsens förslag framlades, hade *frågan om en revision av förordningen angående handel med vissa begagnade föremål m. m.* blivit aktuell. Den 30 juni 1945 tillkallade dåvarande chefen för handelsdepartementet sju sakkunniga för att verkställa utredning och avgiva förslag rörande revision av sistnämnda förordning. Med hänsyn till intresset av överensstämmelse i väsentliga avseenden mellan bestämmelserna om handeln med begagnade föremål, å ena sidan, samt om pantlånerörelse, å andra sidan, ålades de sakkunniga att ägna uppmärksamhet även åt socialstyrelsens betänkande och däröver avgivna yttranden samt att framställa de ändringsförslag, vartill denna granskning kunde föranleda. I sitt den 10 mars 1947 avgivna betänkande (SOU 1947: 22) föreslog de sakkunniga bl. a. vissa mindre ändringar i socialstyrelsens förslag. Över de sakkunnigas betänkande inkommo *yttranden* från olika myndigheter och organisationer.

I en den 18 februari 1949 till handelsdepartementet inkommen skrivelse har Stockholms pantaktiebolag upptagit spørgsmålet om rätt för pantsättare att lösa panten, oaktat han förlorat sitt pantkvitto, samt framställt förslag till en speciell regel om dödande av förkommet pantkvitto. Aktiebolaget för varubelåning har i en till samma departement den 14 mars 1949 inkommen skrivelse hemställt, att den bestämmelse, som funnes intagen i 7 § andra stycket i propositionens lagförslag, måtte utgå.

I socialstyrelsens betänkande lämnas uppgifter rörande antalet pantlåneföretag i landet åren 1936 och 1941. Hänsyn har härvid icke tagits till vissa i Stockholm bedrivna pantlånerörelser, gällande enbart motorfordon, konstföremål, varupartier, möbler och andra skrymmande föremål. Enligt de lämnade uppgifterna funnos förstnämnda år sammanlagt 69 pantlåneföretag, fördelade på 32 orter. Av företagen drevos 37 av enskilda personer, 21 av aktiebolag och 11 av kommuner. År 1941 funnos å 30 orter sammanlagt 65 pantlåneinrättningar, av vilka 33 drevos av enskilda personer, 19 av aktiebolag, 2 av allmännyttiga bolag och 11 av kommuner. Såväl 1936 som 1941 voro de kommuner, som själva drevo pantlånerörelse, städerna Uppsala, Nyköping, Linköping, Jönköping, Karlskrona, Lund, Borås, Falun, Gävle, Söderhamn och Östersund. — Enligt senast inhämtade upplysningar funnos den 1 januari 1949 i hela landet 56 pantlåneföretag av de slag, som socialstyrelsen medräknat, fördelade å sammanlagt 27 orter. Av dessa företag innehades 22 av enskilda personer, 21 av aktiebolag, 2 av allmännyttiga bolag och 11 av kommuner.

Lagförslaget.

Rörande lagstiftningens allmänna uppgifter har *föredragande departementschefen, statsrådet Ericsson*, anfört:

»Det torde icke kunna bestridas, att den yrkesmässiga pantlåneverksamheten fyller en viktig uppgift på kreditväsendets område. Den erbjuder för många den enda till buds stående utvägen att vinna en åtminstone tillfällig lättnad vid penningbrist. Emellertid innebär en oreglerad utövning av denna verksamhet allvarliga risker i så måtto att den situation, vari de lånesökande, särskilt mindre bemedlade sådana, befinna sig, kan komma att utnyttjas på ett otillbörligt sätt. Det är därför ett samhälleligt intresse att pantlåneverksamheten göres till föremål för en reglering, som ej endast beaktar polisens intresse att komma åt tjuvgods utan också skapar ett någorlunda verksamt skydd för låntagarna. Därvid måste emellertid tillses, att regleringen icke göres så restriktiv, att pantlåneverksamheten icke kan fylla sitt ändamål att tillgodose talrika medborgares kreditbehov. Vid övervägande av frågan, i vilka former denna verksamhet skall få bedrivas, bör även beaktas att näringsfriheten icke i onödan inskränkes.»

1 §.

Socialstyrelsen föreslog, att pantlånerörelse icke skulle få bedrivas av enskild person utan endast av kommun, allmännyttigt bolag eller aktiebolag med en till högst fem procent begränsad vinstutdelning. De av enskilda bedrivna rörelserna (33 rörelser i 10 städer år 1941) skulle enligt styrelsens förslag avvecklas till den 1 januari 1953.

I det övervägande antalet *yttranden* tillstyrktes socialstyrelsens förslag eller lämnades detsamma utan erinran. Tanken att avskaffa de enskilda pantlånerörelserna mötte emellertid gensagor från några remissinstanser.

Departementschefen har i denna del anfört följande.

»I likhet med socialstyrelsen anser jag, att ett obegränsat enskilt vinstintresse icke bör få göra sig gällande inom pantlåneverksamheten. Socialstyrelsen har velat tillgodose detta önskemål genom att helt utesluta enskilda från rätten att driva sådan rörelse och i övrigt lämna tillstånd endast till kommunala pantlånerörelser samt rörelser, drivna av allmännyttiga bolag och aktiebolag med en till fem procent begränsad vinstutdelning. Denna lösning har godtagits av flertalet remissmyndigheter men på åtskilliga håll mött invändningar. Dessa ha väsentligen grundats på det även av socialstyrelsen påpekade förhållandet att de privata rörelseidkarna, både bolag och enskilda personer, under hittillsvarande friare ordning i regel skött sin rörelse på ett tillfredsställande sätt. Vidare ha tvivel yppats huruvida, som styrelsen antagit, större företag i kommunal drift eller i bolagsform skulle draga lägre kostnader än de av enskilda drivna pantlånerörelserna. Bortsett härifrån synes det mig emellertid ovisst om pantlåneverksamheten efter en så stark inskränkning av etableringsmöjligheterna som socialstyrelsen

tänkt sig skulle komma att bedrivas i tillräcklig utsträckning. Vad angår kommunerna som utövare av pantlånerörelse finns det ingen säkerhet att dessa i större utsträckning skulle vara intresserade att driva pantlåneverksamhet. Det framstår även som ovisst huruvida bolag av den typ som socialstyrelsen avser skulle komma att bildas i det antal, som skulle vara erforderligt, om en begränsning av rätten att idka pantlånerörelse genomfördes. Följden av en så snäv gränsdragning kunde befaras bli att pantlåneverksamheten komme att försvinna på många orter, där den nu förekommer. När en sådan utveckling skulle lända de mindre bemedlade till skada, synes man böra eftersträva det av socialstyrelsen uppställda målet på en annan väg. Därvid bör man enligt min mening anknyta till en annan av reformtankarna i socialstyrelsens förslag, nämligen förslaget att för de privata bolagens del begränsa vinstintresset.

Enligt socialstyrelsens förslag skulle regleringen av vinstintresset ske på det sättet att de privata aktiebolagen för pantbelåning — det är endast sådana enskilda företag som skulle få fortsätta enligt den av styrelsen föreslagna ordningen — skulle få sin vinstutdelningsrätt begränsad till fem procent. Ehuru, som jag nysst anfört, en begränsning av vinstintresset bör eftersträvas, kan det icke förnekas att förslaget om en fix gräns för den vinst, som får åtnjutas av företagaren, lider av vissa olägenheter. Slentrianmässigt skötta företag och företag, som tillgodogjort sig alla tänkbara rationaliseringsmöjligheter, skulle på det sättet bli likställda i vinsthänseende. Ett sådant system uppmuntrar icke till kostnadsbesparande rationaliseringsåtgärder och torde därför i längden komma att lända låntagarna till nackdel. En effektiv vinstbegränsning, helt i låntagarnas intresse, synes mig kunna vinnas på annat sätt, nämligen genom ett riktigt handhavande av den befogenhet för den tillståndsbeviljande myndigheten att fastställa låneavgifter, som jag ämnar föreslå. Hur detta skall ske, kommer jag att närmare utveckla i det följande.

Som framgår av det föregående, är det tyngst vägande skälet mot en så stark begränsning av etableringsmöjligheterna som socialstyrelsen föreslagit att pantlåneverksamheten under en dylik ordning kunde befaras bli nedskuren på ett för det berörda klientelet oförmånligt sätt. I betraktande av de företräden av social natur som de i allmännyttigt syfte drivna pantlåneföretagen måste anses erbjuda, synes det mig emellertid lämpligt att man i fall, då flera sökande av tillstånd att driva pantlånerörelse finnas och brist på kreditorgan av denna typ alltså ej behöver befaras, i första hand meddelar företag av allmännyttig karaktär tillstånd till pantlånerörelsen.

På grund av vad nu anförts förordar jag att i vart fall för närvarande rätten att idka pantlånerörelse i princip står öppen också för företag utan allmännyttig karaktär och för enskilda. För alla slags företag bör vidare önskemålet om en begränsning av vinsten tillgodoses på det sätt att den tillståndsbeviljande myndigheten fastställer låneavgifterna för rörelsen.»

Departementschefen har vidare uttalat, att tillstånd av det allmänna för att driva pantlånerörelse borde i princip fordras samt att sådant tillstånd

borde begränsas till viss tid, högst tio år. Härigenom skulle skapas möjlighet för en periodisk omprövning beträffande pantlånerörelsen i en ort.

I *motionerna* ha i fråga om denna paragraf yrkats, att riksdagen måtte besluta att giva bestämmelserna om förutsättning för tillstånd till pantlånerörelse sådan utformning att därav framginge, att allenast lånevillkoren skulle vara utslagsgivande, samt att tillstånden icke borde göras tidsbegränsade.

Till stöd för dessa yrkanden ha motionärerna anfört bl. a. följande.

Såväl socialstyrelsen som ett flertal remissinstanser ha påpekat, att de enskilda pantlåneföretagen över lag äro välskötta företag och att skillnaden exempelvis i lånevillkoren mellan de olika företagsformerna icke är särskilt stor och ingalunda generell. Socialstyrelsens utredning av frågan säges ha gett vid handen, att de enskilda rörelseidkarna i regel skött sin verksamhet med ordning och reda samt att de städse efterkommit myndigheternas föreskrifter och önskemål.

Mot denna bakgrund framstår departementschefens förslag om företrädesrätt för kommun eller s. k. allmännyttigt företag att erhålla tillstånd att bedriva pantlånerörelse såsom föga välgrundat. Departementschefens motivering för förslaget inskränker sig till ett vagt uttalande, om att de i allmännyttigt syfte drivna företagen skulle erbjuda företräden av social natur. I propositionen ges, såvitt motionärerna kunna finna, inga som helst belägg för departementschefens generella uttalande. Icke heller socialstyrelsen har efter företagen utredning kunnat konkretisera de »sociala nackdelar», förknippade med den privata pantlånerörelsen, vilka man velat borttaga eller minska.

Innan en så kraftig inskränkning som den i propositionen föreslagna i enskildas möjlighet att bedriva pantlånerörelse företages, bör man enligt motionärernas mening kunna påvisa, att t. ex. av kommunerna bedrivna pantlånerörelser skulle medföra större ekonomiska fördelar för de lånesökande än enskilda pantlåneföretag.

Det syfte man vill uppnå är givetvis att bereda behövande möjlighet till pantlån på så fördelaktiga villkor som möjligt. Det är tveklaktigt om den form av monopolisering av pantlånerörelsen, som förslaget faktiskt innebär, kommer att medföra några fördelar för de lånesökande. Det synes rimligt, att riksdagen vid sin behandling av lagförslaget uttalar, att lånevillkoren — icke den ena eller andra företagsformen — skall vara det utslagsgivande i konkurrensen om tillstånd att bedriva pantlånerörelse. Inte minst med hänsyn till den sociala nedvärdering, som vidlåder pantlån, torde det också vara med de lånesökandes fördel förenligt, att de beredas möjlighet att vid behov vända sig till skilda pantlåneföretag.

I lagförslaget 1 § säges, att tillstånd att bedriva pantlånerörelse meddelas för viss tid, högst tio år. Detta stadgande förefaller onödigt i betraktande av stadgandet i 5 §, enligt vilket tillstånd kan återkallas, när anmärkningar mot rörelsens skötsel därtill föranleda. Utgår man från den synpunkten, att det är fördelaktigt för de lånesökande att flera pantlåneinrättningar stå dem till buds, torde man också finna, att stadgandet om tillstånds begränsning till tio år är olyckligt. Det är givetvis föga lockande för en företagare att igångsätta och upparbeta en rörelse, om garanti för dess fortsatta existens icke kan lämnas för längre tid än tio år.

Stockholms varubelånarens förening har i sin skrivelse till utskottet uttalat önskemål, att tillståndstiden icke skulle maximeras utan enhetligt fixeras till viss bestämd tidsrymd, t. ex. tio år, så att icke länsstyrelserna efter eget skön finge bestämma tillståndsperioden med därav följande risk för oenhetlig tillämpning.

2 §.

I denna paragraf har givits regler om ansökan om tillstånd att idka pantlånerörelse. Ansökan skall ingivas till länsstyrelse. Någon viss tid för ingivandet har icke fastställts i propositionen.

Stockholms varubelånarens förening har i sin skrivelse hemställt om regler om att ansökan skall vara ingiven till länsstyrelsen och avgjord av denna senast fyra år före det löpande tillståndets utgång för att bereda företagen nödigt rådrum med avseende på erforderliga avvecklingsåtgärder.

4 §.

Departementschefen, som under hänvisning till innehållet i 5 § avböjt socialstyrelsens förslag om införande av särregler beträffande rörelses drivande av den som är försatt i konkurs, har däremot varit av den uppfattningen, att det borde stadgas, huru skall förfaras, då rörelseidkare avlidit. För sådant fall har föreslagits, att rörelsen skulle få för dödsboets räkning fortsättas under ett år av återstående tillståndstid. Rörelsen borde under denna tid få utövas endast genom ansvarig föreståndare. Om godkännande av person, lämplig för detta uppdrag, borde dödsboet skyndsamt ansöka hos länsstyrelsen.

6 §.

Socialstyrelsen hade tillerkänt länsstyrelserna mycket långtgående befogenheter gentemot pantlånerörelserna.

Häremot hade *länsstyrelsen i Jämtlands län* anfört, att socialstyrelsens förslag i själva verket innebure, att länsstyrelsen i sista hand bleve ej blott kontrollmyndighet utan företagets ansvarige ekonomiske ledare. Detta förhållande syntes länsstyrelsen föga lämpligt. Det riktiga förfarandet borde vara, att länsstyrelsen, med tillbörlig hänsyn till föreliggande driftskalkyler, prövade skäligheten ur allmän synpunkt av de låneavgifter, som finge uttagas, och att det därefter ankomme på företagets ledning att svara för företagets ekonomiska skötsel, så att rörelsen ej bleve förlustbringande. Med ledning av årligen inkommande revisions- och verksamhetsberättelser kunde länsstyrelsen sedermera följa rörelsen och vidtaga de jämkningar av låneavgifterna uppåt eller nedåt, som funnes påkallade. Befogenheten att vidtaga sådana jämkningar syntes i förevarande fall vara en tillräcklig regulator utan att länsstyrelsen i övrigt skulle behöva direkt ingripa i rörelsens ekonomiska skötsel. Det förhållandet att länsstyrelse ägde återkalla meddelat tillstånd syntes utgöra tillräcklig garanti för att ett företag, som ur allmän synpunkt bedreves på ett olämpligt sätt, kunde tvingas omlägga sin verksamhet eller förhindras fortsätta densamma.

I denna del har *departementschefen* bl. a. uttalat:

»Det intresse, som främst synes böra tillgodoses, är att till allmänhetens fromma låneavgifterna hållas så låga som möjligt. Enligt mitt förmenande bör det därför åligga länsstyrelsen att fastställa låneavgifterna. Inom den ram, som bildas av de fastställda avgifterna och vissa andra föreskrifter, synes det emellertid i princip böra stå pantlåneföretagen fritt att handha rörelsernas förvaltning utan inblandning från myndigheternas sida. Någon rubbning synes icke böra ske i den allmänna principen, att det är utövaren av rörelsen som har ansvaret för dess skötsel.

Vid fastställandet av låneavgifterna skall länsstyrelsen självfallet beakta de sociala synpunkterna. Avgifterna böra icke vara högre än som erfordras för en skälighet förräntning av det i rörelsen nedlagda kapitalet. Att lagfästa vissa maximiavgifter synes icke lämpligt, enär förhållandena äro olika för olika rörelser. Länsstyrelsernas strävan bör gå ut på att hålla avgifterna på en låg nivå. Hänsyn måste emellertid samtidigt tagas till de kostnader av olika slag, som äro förbundna med drivandet av pantlånerörelser. Anledning kan finnas att göra åtskillnad mellan skilda orter med olika hyres- och lönenivå. Rörelsernas närmare beskaffenhet synes också böra tillmätas betydelse i detta sammanhang. En pantlånerörelse av den vanliga typen och en rörelse, som icke mottager annat gods än motorfordon, möbler och andra skrymmande föremål, torde sålunda icke utan vidare kunna likställas i fråga om låneavgifterna. Grundläggande synas böra vara de beräknade genomsnittskostnaderna för en väl skött pantlånerörelse av ifrågavarande typ på orten i fråga. Genom en dylik beräkningsmetod uppmuntras rörelserna att vidtaga rationaliseringsåtgärder för att minska sina omkostnader.

Socialstyrelsen har föreslagit att i författningen om pantlånerörelse skola intagas vissa närmare bestämmelser angående rörelsens lokal samt pants vård och förvaring. Enligt min mening synes det med större fördel kunna överlämnas till länsstyrelserna att i de särskilda fallen i samband med tillståndsgivningen meddela erforderliga bestämmelser i dessa ämnen. Ävenså torde länsstyrelsen vid meddelande av tillstånd böra lämna erforderliga ordningsföreskrifter med avseende å rörelsen, såsom beträffande lokalens öppethållande för allmänheten.»

Departementschefen har vidare framhållit, att länsstyrelsen i samband med sin kontinuerliga tillsyn över rörelserna i länet borde pröva, huruvida på grund av ändrade förhållanden eller av annan anledning gällande låneavgifter borde jämkas eller om ändring eljest borde ske av givna föreskrifter, samt, där så vore fallet, meddela förordnande därom.

7 §.

Låneavgiften borde enligt *departementschefen* utgå med viss procent för år räknat och procentsatsen borde vara angiven å pantsedel. Härigenom vunnes att de lånesökande icke komme att sväva i tvivelsmål om låneavgifternas, relativt sett, betydande höjd vid denna kreditform.

Liksom socialstyrelsen har departementschefen funnit lämpligt att det stadgades förbud för utövare av pantlånerörelse att taga eller betinga sig

vederlag för utlämnat lån annorledes än i form av lånevgift eller att fordra eller mottaga skuldförbindelse å lånebeloppet för att icke ett obehörigt utnyttjande av de lånsökandes belägenhet skulle kunna ske.

Sistnämnda förbud har *Aktiebolaget för varubelåning* önskat skola utgå ur författningen. Bolaget har i sin förenämnda skrivelse härom anfört bl. a. följande:

Förbudet att fordra eller mottaga skuldförbindelse synes avgjort innebära en försämring i jämförelse med nu gällande bestämmelser, där något dylikt förbud icke stadgas. Då det gäller de mindre låntagarna, kan frågan måhända anses var av underordnat intresse. Däremot är spörsmålet av största vikt med hänsyn till de medelstora och större låntagarna och deras möjlighet att erhålla pantlån, en möjlighet som principiellt bör i lika mån tillgodoses. Lånebehovet för dessa kategorier av låntagare gäller i allmänhet belopp, som icke, oavsett riskmarginal, kan helt täckas av värdet av den erbjudna panten, exempelvis antikviteter och dylikt. Å andra sidan har vederbörande i regel ordnad ekonomi och kan i och för sig vara en fullt acceptabel låntagare. Möjligheten till erhållande av lån hos annan kreditanstalt är i regel utesluten på grund av svårigheterna att förskaffa borgensmän eller sådan realsäkerhet, som av banker och andra kreditinstitut regelmässigt fordras. Skulle nu det föreslagna förbudet mot utfärdande av skuldförbindelse vid pantbelåning införas, är denna låneform — i regel den enda till buds stående — stängd för ifrågavarande lånesökande. Att försälja föremålet önskar vederbörande undvika. Härtill kommer i många fall en självfallen önskan att undvika förluster genom realisation under vikande konjunkturen.

Vidare framstår utfärdande av skuldförbindelser — reverser, växlar och därmed jämförliga fordringsbevis — givetvis i varje ordnad affärsrörelse och särskilt då det gäller medelstora eller större förbindelser såsom den enda naturliga och riktiga ur såväl långivares som låntagares synpunkt. Avbetalningar antecknas å lånehandlingen och kontroll mot bokföringen erhålles.

Jämväl långgivarens intressen vid eventuell indrivning av fordringen böra skyddas. Ett snabbt rättsligt förfarande underlättas vare sig långgivare väljer att vidtaga rättsliga åtgärder för utsökande av sin fordran med ty åtföljande pantrealisation eller anlitar utvägen att först försälja panten och därefter utsöka eventuellt underskott.

Slutligen må framhållas, att ett ifrågasatt förbud mot utfärdande av skuldförbindelser i praktiken skulle omöjliggöra varje form av rediskontering. Dylik rediskontering är i regel ofrånkomlig i större eller mindre utsträckning, beroende på vid varje tidpunkt rådande penningförhållanden. Rediskontering är affärsmässigt fullkomligt naturlig inom varje lånerörelse, vare sig det gäller bank- eller annan därmed jämförlig kreditanstalt eller pantbelåningsföretag.

Vilka närmare motiv som förestavat det föreslagna förbudet mot utfärdande av skuldförbindelser, synes icke framgå av utredningen. Helt allmänt har framhållits, att »dylik låneverksamhet måste anses falla utom ramen för den pantlånerörelse som nu förevarande förordning vore avsedd att reglera». Med anledning härav bör med hänvisning till det förut anförda ytterligare understrykas, att det enligt bolagets mening näppeligen skulle överensstämma med i sann mening sunt demokratiska principer att i stort sett uteslänga den stora medelklassen från den möjlighet till pantbelåning, som för denna kategori av människor i allmänhet endast står till buds mot ut-

färdande av skuldförbindelser, varigenom låntagarens s. a. s. egna ekonomiska värden kunna tagas i tillbörligt beaktande för tillfredsställande av ett fullt legitimt lånebehov mot pantsäkerhet.

Det synes ej uteslutet antaga, att man befarat att utfärdande av skuldförbindelser skulle kunna begagnas i illojalt syfte och sålunda möjliggöra obehörigt tvång och uppskrivning av reverser. Bolaget vill i så fall bestämt påpeka, att dylika förfaranden, så vitt bolaget har sig bekant, icke förekomma inom branschen.

9 §.

Socialstyrelsen önskade införa skyldighet för utövare av pantlånerörelse att ha panterna försäkrade. I denna del anförde styrelsen:

Styrelsen har inhämtat uppgifter angående kostnaderna för olika slags sakförsäkringar samt funnit, att ingalunda obetydliga inbrottsförsäkringspremier betingas, för det fall att förvaringsplatsen icke är synnerligen säker (dyrkfritt kassaskåp i slutet rum etc.). Emellertid torde de flesta pantlåneinrättningar disponera säkra förvaringsrum för mera värdefulla panter, såsom obligationer och andra värdehandlingar, guld och silversaker, smycken och dylikt. Ett flertal pantlåneinrättningar har garderat sig mot inbrottsrisk.

Med hänsyn till den risk pantsättaren komme att löpa, för den händelse pantlagret skulle stjälas, synes rörelseidkaren böra åläggas skyldighet att ha pantbeståndet försäkrat jämväl mot inbrott. Den merkostnad för panternas förvaring, som denna försäkringsskyldighet medför, motsvaras av en ökad säkerhet, som är väl värd den utgift den betingar.

Angående försäkringssummans storlek medgiver styrelsen, att pantsättaren, endast om rörelsen ålades en pantens fulla värde omfattande försäkringsskyldighet, skulle kunna hållas skadeslös. Detta skulle emellertid vara allt för betungande för rörelsen och därmed indirekt för pantsättaren. Styrelsen har därför stannat vid en mellan lånebeloppet och pantens realvärde liggande summa. I vilken proportion denna förhöjning skall stå till lånesumman är en skälighetsfråga, vid vars avgörande styrelsen såsom ett minimum förordar en fjärdedel.

Beträffande denna fråga föreslogo *stadsfullmäktige i Borås*, att försäkringens skulle täcka dubbla belåningsvärdet. *Kommunalborgmästaren i Karlskoga* ansåg, att försäkringsmarginalen borde höjas till åtminstone 50 %. *Statskontoret* förordade införandet av möjlighet för länsstyrelserna att för särskilt fall medgiva undantag från försäkringsregeln. Inbrottsförsäkring brukade enligt statskontoret sällan tecknas till lika högt belopp som brandförsäkring, enär inbrottsfaran vanligen icke riktade sig mot hela lagret.

Departementschefen har erinrat om att enligt bestämmelserna i 10 kapitlet 3 och 4 §§ handelsbalken en panthavare vore skyldig att väl vårda panten och att ansvara för skada som uppkomme genom att vårdnadsskyldigheten eftersattes. Däremot vore han icke ansvarig om panten skadades av våda. Det förekomme emellertid i många fall att utövare av pantlånerörelse beredde låntagarna ett ökat skydd genom att hålla panterna försäkrade, vanligen mot brand- och vattenskada samt stöld. Hänsyn till låntagarna syntes kräva att i författningen stadgades att i pantlånerörelse mottagna panter skulle hållas försäkrade mot fara i nyss angivna hänseenden till belopp, motsvarande minst summan av utlämnade lån, ökad med 25 procent.

I *motionerna* uttalas, att mot en brand- och vattenskadeförsäkring av den omfattning, som föreslagits i propositionen, några invändningar icke kunde resas. En stödförsäkring av föreslagen storleksordning syntes dock onödigt betungande för pantlåneföretagen. Det torde finnas ytterst få möjligheter att stjäla ett helt pantlager. En s. k. »första riskförsäkring», eventuellt i proportion till rörelsens omfattning, borde kunna anses fullt tillräcklig som säkerhet mot stöld. Det yrkas, att föreskrifterna om pantlåneföretags försäkringsskyldighet utformas i enlighet med dessa riktlinjer.

21 §.

I denna paragraf stadgas skyldighet för utövare av pantlånerörelse att låta polismyndighet undersöka rörelsens lokaler samt granska pantboken.

I *motionerna* anses detta stadgande i den föreslagna utformningen ha givits en alltför generell innebörd, vilket kunde tänkas komma att uppväcka onödig irritation och missförstånd. Om man inte funne det möjligt, att i lagtexten mera klart och konkret fastslå vissa regler, enligt vilka polismyndighet ägde rätt att ingripa kontrollerande i pantlånerörelsens verksamhet, torde det dock vara möjligt att utan sociala vådor begränsa polismyndighets rätt i detta avseende. Det hemställes, att paragrafen måtte erhålla följande lydelse:

Utövare av pantlånerörelse vare skyldig låta polismyndighet undersöka rörelsens lokaler samt granska pantboken i den mån så erfordras för utredning angående brott.

Dö d a n d e a v p a n t k v i t t o .

I sin förut omförmälda skrivelse till Kungl. Maj:t har *Stockholms pantaktiebolag* anfört i huvudsak följande. Det hände relativt ofta att pantkvitton förkomme. Att i sådant fall få kvittot dödat jämlikt lagen om dödande av förkommen handling toge lång tid och vore förenat med avsevärda kostnader. För att underlätta för pantsättaren att återfå panten praktiserade olika pantlåneföretag f. n. skilda metoder såsom att utlämna panten mot deponerande av en penningssumma, som finge innestå viss tid, eller att efter annonsering i tidning om förlusten utfärda duplettkvitto. En lämpligare metod än de nämnda vore enligt bolagets mening att tillåta att pantkvitto finge dödas viss tid, förslagsvis 14 dagar, efter det anmälan om förlusten av kvittot gjorts å vederbörande pantlånekontor och anslag därom uppsatts i lokalen. Det vore önskvärt att en bestämmelse härom intoges i författningen om pantlånerörelse. Därest pantkvittona innehölle erinran om denna bestämmelse, komme den, som önskade förvärva ett kvitto, att varskos. Han kunde då genom hänvändelse till pantlånekontoret förvissa sig om att kvittot ej förlorat eller komme att förlora sitt värde genom ett dödningsförfarande. Sannolikt komme den ifrågasatta anordningen att medföra en minskning av antalet överlåtelser av pantkvitton. Detta vore emellertid knappast någon nackdel. — Därest en regel om dödande av pantkvitto icke intoges i författningen, komme sannolikt såväl bolaget som andra pantlåneinrättningar att likväl tillämpa ett sådant dödningsförfarande, varom bestämmel-

ser i så fall komme att meddelas i pantkvittona. Enär det emellertid för såväl låntagare som pantlåneföretag vore av stort värde att enhetliga regler gällde, borde fallet regleras i författningen.

Departementschefen har i denna sak uttalat:

Med hänsyn till den knappa utredning, som föreligger beträffande detta spörsmål, synes det till en början icke klarlagt att något större behov av en dylik regel finnes. Vidare te sig verkningarna av det föreslagna dödningsförfarandet svårbedömbara. Såsom bolaget antytt komma troligen olika pantlåneföretag, även utan att i lagen intages någon uttrycklig regel i ämnet, att söka åvägabringa ett förfarande med samma syfte som det föreslagna. Jag anser under sådana förhållanden att frågan om lagstiftning i detta fall bör få vila i avvidan på att erfarenhet vinnes om de praktiska verkningarna av den metod, som Stockholms pantaktiebolag tänkt sig kunna tillämpa även utan stöd av särskild lagbestämmelse.

Motionärerna ha hemställt, att regler om dödande av förkommet pantkvitto måtte upptagas i lagen. Uppenbarligen låge det i såväl det allmännas som pantlåneföretagens och framför allt de lånesökandes intresse, att man snarast möjligt införde enhetliga regler för dödandet av pantkvitton.

S l u t s t a d g a n d e t.

Statskontoret har i yttrande över socialstyrelsens förslag, som förutsatte att pantlånerörelse icke vidare skulle drivas av enskilda personer, i övergångsfrågan anfört bl. a. följande:

Enligt förslaget om upphörande av de enskilda pantlånerörelserna skulle någon ersättning icke utgå av statsmedel för den förlust, som kan komma att tillskyndas de enskilda företagare, vilka icke begagna sig av möjligheten att fortsätta sina rörelser i aktiebolagsform. Därast detta förslag vinner godkännande, vill det förefalla statskontoret, som om den för avveckling föreslagna tiden, 10 år, tillmätts alltför knappt. Ämbetsverket vill i detta sammanhang erinra, att då beslut av 1935 års riksdag fattades om successivt upphörande av den i förvärvssyfte drivna arbetsförmedlingen, motsvarande tidsfrist bestämdes till 15 år, varjämte vissa ytterligare åtgärder förutsattes skola vidtagas för att avvecklingen skulle kunna ske på ett för vederbörande kommissionärer så litet betungande sätt som möjligt. Statskontoret får jämväl framhålla, att bestämmelser torde erfordras för reglerande av vissa efter avvecklingen kvarstående rättsförhållanden, exempelvis förvaltningen av utestående överskott från pantförsäljningar.

Rörande lagens ikraftträdande och övergångsbestämmelserna har *departementschefen* för sin del uttalat:

»Lagen om pantlånerörelse föreslås skola träda i kraft den 1 januari 1950. Pantlånerörelse, som vid tiden för ikraftträdandet med vederbörligt tillstånd utövas, synes böra få fortsättas under viss tid, förslagsvis fem år, efter nämnda tidpunkt, utan att nytt tillstånd erfordras. Det torde böra föreskrivas att vid sådan rörelses fortsatta bedrivande bestämmelserna i lagen om pantlånerörelse skola iakttagas och att länsstyrelsen så snart ske kan skall för rörelsen meddela föreskrifter, som i 6 § av lagen omförmälas. Å ett låneförhållande, som uppkommit före lagens ikraftträdande, bli följakt-

ligen efter utgången av år 1949 — oavsett vad avtalet kan innehålla däremot stridande — tillämpliga bl. a. de av länsstyrelsen meddelade bestämmelserna om låneavgift och lagens bestämmelser om förfallotid, om pantrealisation och om under rättelse angående överskott, som uppkommit vid realisation.»

I *lagrådet* anförde en ledamot, justitierådet Geijer, rörande övergångsfrågorna följande:

För en enskild person, som vid tiden för den nya lagens ikraftträdande idkar pantlånerörelse med vederbörligt tillstånd och som enligt de äldre bestämmelserna ägde fortsätta därmed utan tidsbegränsning, synes det föreslagna övergångsstadgandet innebära en onödig hårdhet, då det föreskriver att han, sedan fem år förflutit efter lagens ikraftträdande, måste nedlägga rörelsen, om han icke erhåller nytt tillstånd. Det bör observeras att sådant tillstånd då icke kan beviljas för honom, om såsom hans konkurrent om tillståndet uppträder kommun, bolag eller förening med syfte som i 1 § sägs. Det hjälper honom då icke hur väl och klanderfritt han än må ha skött rörelsen. Vissa myndigheter, som yttrade sig över socialstyrelsens förslag, anförde därvid beaktansvärda billighetsskäl för att sådan persons rätt att fortsätta rörelsen icke skulle röna inverkan av den ändrade lagstiftningen. Skulle en dylik ståndpunkt anses innefatta en alltför stor eftergift åt de enskilda intressena, synes det i allt fall böra tagas under övervägande att komplettera övergångsstadgandet med en bestämmelse av innebörd att, då person som nu nämnts söker nytt tillstånd, ansökningen må kunna beviljas utan hinder av sådan företrädesrätt som omförmåles i 1 §.

Departementschefen fann den framförda synpunkten beaktansvärd men ansåg den dock icke böra föranleda ändring av förslaget. Den företrädesrätt att erhålla tillstånd, som föreslagits för kommuner och allmännyttiga företag, hade motiverats av vägande sociala skäl och syntes därför icke böra inskränkas ens i fråga om övergångsfallen. Emellertid torde man kunna antaga, att om enskild pantlånare skött sin rörelse på ett förtjänstfullt sätt, något intresse att ersätta denna rörelse med en kommunal eller eljest allmännyttig pantlåneinrättning icke komme att yppa sig.

I skrivelsen från *Stockholms varubelånarens förening* till utskottet framhålls, att åt lagen givits en utformning, som berövade de nuvarande privata pantlånerörelserna det rätts- och näringsskydd, vars grundläggande betydelse departementschefen själv understrukit i propositionen. Denna ställde dessa företag i en sämre ställning än de skulle haft enligt socialstyrelsens förslag, som dock bestämde om branschens kommunalisering. Enligt nämnda förslag skulle nämligen ifrågavarande företag få leva tio år, medan propositionen begränsat denna tid till fem år. Föreningen fortsätter:

Enligt sin ordalydelse lämnar det föreliggande lagförslaget icke någon säkerhet för längden av de nuvarande privata pantlåneföretagens fortbestånd efter övergångsperiodens utgång. De kunna komma att få vika för företag av kommunal eller samhällsnyttig natur. Samma situation kommer att föreligga vid varje tillståndsperiods slut. Dessa perioder äro vidare en-

dast maximalt bestämda varför teoretiskt sett perioderna kunna växla ej blott från period till period utan även i de olika länen.

I kommuner som Stockholm, Göteborg och Malmö med respektive tjugusju, tolv och sex kontor, fördelade på sjutton, tolv och fem företag, skulle godkännandet av dessa lagbestämmelser skapa ett ur såväl allmänhetens som företagens och dess personals synpunkt ohållbart tillstånd.

Skulle exempelvis i Stockholm ett eller flera pantlåneföretag av allmännyttig natur vid tillståndsperiodens utgång anmäla sin önskan att få utöva rörelse äger ju dessa företag enligt lagförslaget företräde framför de verk samma enskilda företagen. Då det emellertid får anses uteslutet, att dylika företag på en gång skulle kunna helt ersätta de privata företagen, uppkommer frågan, vilken eller vilka av de senare som skola få silkesnöret. Efter vilka principer kommer med andra ord tillståndsgivningen att ske i en sådan situation? Nästa fråga blir självfallet, hur lagstiftaren har tänkt sig avvecklingsperioden för sådana privata företag, som blivit utslagna i konkurrens med kommunala eller samhällsnyttiga företag.

I anslutning till vad sålunda anförts har föreningen hemställt om bestämmelser av innehåll, att gamla företag som slås ut beredas möjlighet att avveckla sin rörelse på liknande sätt, som vanligen förfares med tvångs-avvecklade företag. En viss avvecklingstid är nödvändig för företagen såväl med hänsyn till personalens omskolning eller pensionering som den lånesökande allmänhetens intresse.

Föreningen anför vidare:

Det framstår naturligtvis som egendomligt, att, sedan det allmänna genom lagförslaget effektivt begränsat vinstintresset för företagen till den lånesökande allmänhetens fromma, gamla företag skola behöva vika för sådana, vilka sakna de privata företagens rationaliseringsintressen — förluster ersättas genom kommunen — och därjämte icke äga den yrkeserfarenhet eller affärsmässiga tjänstvillighet, som tradition och erfarenhet giver. Därför måste föreningen förklara som sin uppfattning, att det riktigaste vore, om man vill gagna den lånesökande allmänheten, att låta de gamla oklanderligt skötta pantlåneföretagen fortsätta sin verksamhet utan tidsbegränsade tillstånd men att, om behov uppstår av nya pantlåneföretag, tillstånd medgivas till sådana med företrädesrätt för företag av kommunal eller allmännyttig karaktär.

Slutligen har föreningen ifrågasatt, huruvida icke ikraftträdandet av lagen bör uppskjutas till den 1 januari 1951. Genom överföring av behandlingen av lagförslaget till höstsessionen skulle pantlåneföretagen få för kort tid att omställa verksamheten efter den nya lagens bestämmelser, om denna trädde i kraft redan den 1 januari 1950.

Utskottet.

Den nu gällande pantlåneförordningen tillkom år 1918 omedelbart efter första världskriget och hade till väsentligt syfte att tjäna som medel i kampen mot den då omfattande tillgreppsbrottsligheten. 1924 års riksdag begärde i skrivelse till Kungl. Maj:t en revision av författningen utifrån sociala synpunkter. Ändamålet med denna skulle vara att borttaga eller

minska de sociala nackdelarna av pantlånerörelsen i dess dåvarande utformning. Under de tjugofem år, som förflutit innan nämnda riksdagsinitiativ nu lett till resultat genom förevarande lagförslags framläggande för riksdagen, ha de sociala förhållandena i vårt land avsevärt förbättrats. Pantlånerörelsens betydelse torde under sådana omständigheter successivt ha avtagit. Som ett uttryck härför kan måhända ses det förhållandet att antalet företag efter hand nedgått. Medan ännu 1936 funnos 69 pantlåneföretag på 32 orter, funnos vid innevarande års början endast 56 företag fördelade på 27 orter. Som departementschefen framhåller, fyller dock alltjämt den yrkesmässiga pantlåneverksamheten en viktig uppgift på kreditväsendets område. Vid en närmare legal reglering av denna verksamhet måste den vägledande synpunkten vara att skapa ett effektivt skydd för låntagarna till förhindrande av att deras ofta betryckta ekonomiska situation otillbörligen utnyttjas. Härjämte bör givetvis den nuvarande författningens brottsbekämpande syfte även tillgodoses i en ny lagstiftning.

Utskottet kommer i det följande att i samband med de särskilda paragraferna behandla de olika med förevarande lagstiftning sammanhängande frågorna.

1 §.

Redan enligt den nu gällande förordningen är yrkesmässigt drivande av pantlånerörelse underkastat tillståndsvång. Sådan tillstånd kan i stort sett meddelas envar som befinner lämplig, därest behov av den ifrågasatta rörelsen prövas föreligga. Även bolag och kommun kunna erhålla tillstånd.

I propositionen föreslås nu den förändringen att vid tillståndsgivningen företräde skall lämnas antingen kommun eller allmännyttiga bolag eller föreningar, som icke drivas i vinstgivande syfte. Annan juridisk person eller enskild fysisk person avses skola kunna komma i fråga, endast därest icke någon sökande av förstnämnda slag anmäler sig.

I motionerna har detta förslag om företrädesrätt ansetts vara mindre välgrundat. Utslagsgivande vid tillståndsgivningen bör enligt motionärerna allenast vara den omständigheten vilken av de sökande som erbjuder de för låntagarna fördelaktigaste villkoren. Företagsformen bör sålunda icke i och för sig tillmätas någon betydelse.

Enligt utskottets uppfattning ligger det i det allmännas intresse att på de platser, där behov av pantlånerörelse verkligen finnes och förutsättningar för drivande av en bärkraftig sådan rörelse äro för handen, allmänheten också får tillgång till denna kreditmöjlighet. Det synes därför utskottet riktigt, att på sätt departementschefen föreslagit alla vilka så önska, såväl kommun, bolag och förening som enskild person, skola i och för sig äga idka pantlånerörelse, förutsatt att kontrollen är betryggande.

Vid den kreditgivning, som sker i form av pantbelåning, göra sig sociala synpunkter starkt gällande. Stundom är pantkontoret den enskildes sista möjlighet att i ett läge av tillfälligt ekonomiskt betryck skaffa sig nödiga medel. Även om pantlånerörelsen någon gång också tillgodoser mera affärsmässiga

kreditbehov, torde tyngdpunkten dock ligga på den mera socialt betonade långivningen. Bland annat de relativt höga låneavgifter som måste uttagas ha nödvändiggjort en ganska noggrann kontroll över denna verksamhet till förhindrande av missbruk. Svårigheterna åtminstone utanför storstäderna att etablera nya företag göra att den tävlan om bästa möjliga kundtjänst, som eljest den fria konkurrensen framkallar, blott undantagsvis förekommer på detta område. Under angivna omständigheter synes det utskottet motiverat att, om kommun eller allmännyttigt företag vill taga på sig besväret med drivande av denna verksamhet, de få företråde framför sökande som avse att bereda sig vinst av rörelsens utövande. Utskottet anser sig därför kunna med avstyrkande av motionerna i denna del tillstyrka 1 § första, andra och tredje styckena i propositionens förslag.

Därest det skulle visa sig att såväl kommun eller allmännyttigt företag som annat företag eller enskild söka tillstånd men sökande av det senare slaget erbjuder för låntagarna fördelaktigare villkor än övriga sökande, förutsätter utskottet, att länsstyrelsen vid fastställande av de villkor, under vilka företrädesberättigad må driva rörelsen, iakttager, att låntagarna icke komma i sämre ställning än de skulle gjort, därest de sökande kunnat fritt konkurrera med varandra om tillståndets erhållande.

Utskottet vill även förorda, att tillstånden till skillnad från vad nu gäller göras tidsbegränsade. Då det allmänna enligt förslaget framgent kommer att bestämma de väsentliga villkoren för rörelsens bedrivande, måste anses lämpligt, att dessa föreskrifter automatiskt bliva omprövade med visst tids mellanrum, liksom också att frågan om behov av rörelsen alltjämt föreligger tid efter annan på nytt övervägas. Genom denna kontinuerliga omprövning aktualiseras även då och då för kommun eller allmännyttigt företag frågan huruvida de önska utnyttja sitt företråde. Av skäl, vartill utskottet återkommer i det följande, torde icke vara önskvärt att tillståndstiden i lagen fastställes till bestämd längd. Utskottet förutsätter emellertid att tillstånden normalt lämnas för maximitiden tio år. På anförda skäl får utskottet även beträffande paragrafens sista stycke med avstyrkande av motionerna tillstyrka propositionens förslag.

Särskild uppmärksamhet torde i förevarande sammanhang böra ägnas övergångsfrågorna i de fall, då pantlånerörelse på en ort redan drives av någon enskild icke företrädesberättigad och kommunen eller ett allmännyttigt företag gör anspråk på att erhålla tillstånd. Det kan förutsättas, att i dylika fall den nye tillståndshavaren ofta kan övertaga den gamla rörelsen och fortsätta denna, kanske i samma lokaler som tidigare och med samma personal. Vid ett sådant arrangemang kunna även eventuellt uppkommande ersättningsfrågor avtalsmässigt lösas på tillfredsställande sätt. Enligt utskottets mening är det önskvärt, att övergången i förekommande fall ordnas såsom här antytts.

Om emellertid den nye tillståndshavaren icke önskar övertaga den tidigare rörelsen, uppkomma svårigheter icke endast för den enskilde rörelse-

idkaren, som skall avveckla sitt företag, utan även för personal samt låntagare. De i rörelsen anställda stå inför risken att mista sina platser. Långtagarna mötas av den olägenheten att icke vidare få omsätta sina lån, såsom de förutsatt, och kunna på så sätt oberäknat gå förlustiga sina panter. En viss övergångstid blir av anförda skäl en tvingande nödvändighet i fall som nu avses.

Till undvikande av de berörda svårigheterna synes det utskottet i första hand lämpligt, att frågan om ett tillstånd skall förnyas upptages i så god tid före den löpande tillståndsperiodens slut att tiden mellan avgörandet i tillståndsfrågan och utgången av nämnda period blir tillräcklig för att möjliggöra en avveckling. Det bör därför enligt utskottets mening åvila länsstyrelserna att minst något år före tillståndsperiodens slut — så vitt avser icke företrädesberättigade tillståndshavare — till behandling upptaga frågan om tillståndet skall förlängas. Att, såsom Stockholms varubelånarens förening föreslagit, tillståndsfrågan skall vara avgjord hela fyra år före periodens utgång, torde dock icke vara praktiskt möjligt.

Även om frågan tages upp i god tid, torde icke alltid kunna undvikas att klarhet rörande vem som under nästföljande period skall erhålla tillståndet kan vinnas först kort tid före den löpande periodens utgång. Det synes utskottet rimligt att det företag, som skall nedläggas, då erhåller tillstånd att bedriva rörelsen under en kortare avvecklingstid om t. ex. ett eller annat år, eventuellt i viss begränsad omfattning, samtidigt som den nye tillståndshavaren även får tillstånd att starta och driva sin rörelse. Den avfattning 1 § erhållit i propositionens av utskottet tillstyrkta lydelse synes icke utgöra hinder mot en dylik anordning.

2 §.

Utskottet har övervägt att föreskriva att ansökning skall ingivas viss tid före den tidpunkt, då tillståndet kommer att utlöpa. Emellertid kunde genom en dylik bestämmelse de sökandes rörelsefrihet begränsas i alltför hög grad och risker för rättsförluster uppstå.

4 §.

I den äldre förordningen användes termen pantlånare för att beteckna enskild fysisk person såsom rörelseidkare. Då nu kommun eller allmännyttigt företag förutsattes skola i första hand bliva tillståndshavare, har i lagstiftningen införts ett nytt uttryck »utövare av pantlånerörelse», delvis med skiftande betydelse i olika sammanhang. Ur flera synpunkter, icke minst med hänsyn till straffansvaret, är det angeläget att vinna klarhet rörande vem som i varje särskilt fall åsyftas med uttrycket. Utskottet vill för sin del förorda att med uttrycket »utövare av pantlånerörelse» skall förstås den person, juridiska eller fysiska, som erhållit tillståndet att driva rörelsen. Såsom beteckning för enskild fysisk person, som innehar tillstånd, föreslås termen enskild person, som utövar pantlånerörelse. Härjämte förekommer ytterligare en beteckning i lagen för att ange en bestämd

person med vissa uppgifter, nämligen termen föreståndare, varmed avses den person, som enligt 3 § skall finnas i varje av juridisk person bedriven pantlånerörelse. För att möjliggöra ett konsekvent genomförande av denna terminologi får utskottet föreslå vissa jämkningar i 4, 19 och 22 §§.

Om enskild person, som utövar pantlånerörelse, avlidit, må enligt 4 § rörelsen fortsättas för dödsboets räkning. I propositionen har denna tid begränsats till ett år av återstående tillståndstiden. Till stöd härför kan anföras att det ursprungliga tillståndet får ses som ett utslag av det personliga förtroende, tillståndsmyndigheten haft för den sedermera avlidne, och att därför tillståndet vid dennes fränfalle bör upphöra att gälla. Emellertid synes det utskottet rimligt, att om dödsboet kan anskaffa föreståndare för rörelsen, vilken enligt förslaget skall fylla samma kvalifikationer som den bortgångne tillståndshavaren, rörelsen får fortsättas för dödsboets räkning tillståndstiden ut. Om nämligen behov av rörelsen prövats föreligga under viss tid och rörelsen kan drivas i betryggande former under denna, synes allmänheten vara mest betjänt av att den får fortsättas. Om kontinuiteten i rörelsens drift kan bibehållas, undvikas även de ovan berörda olägenheterna vid en avveckling av rörelsen. Utskottet vill därför förorda, att den föreslagna ettårsgränsen slopas.

6 §.

Enligt förevarande paragraf ankommer det på länsstyrelsen att i sammanhang med tillståndsgivningen meddela de för rörelsens bedrivande erforderliga bestämmelserna. Det synes utskottet lämpligt att härtill knyta det stadgande, varigenom länsstyrelsen även tillagts befogenhet att vid behov ändra förut givna bestämmelser. Stadgandet har i propositionen intagits i 14 § första stycket andra punkten. I samband med omflyttningen föreslår utskottet viss redaktionell jämkning, varigenom det nya andra stycket bringas i bättre överensstämmelse med huvudstadgandet i propositionens 6 §.

7 §.

Bl. a. av departementschefsuttalanden i propositionen framgår, att låneavgiften skall växla med hänsyn till icke endast lånesummans storlek utan även lånetidens längd. Enär 7 § sådan den avfattats i propositionen skulle kunna giva anledning till missförstånd härutinnan, har utskottet föreslagit ett sådant tillägg till paragrafen, att därav klart framgår att även tidsfaktorn skall beaktas vid låneavgiftens beräkning.

I 7 § andra stycket har införts ett förbud för utövare av pantlånerörelse att taga eller betinga sig vederlag för lån annorledes än i form av låneavgift eller att mottaga skuldförbindelse å lånebeloppet. Gentemot denna bestämmelse har invänts, att det i många fall skulle vara betydelsefullt för en lånesökande, som hade t. ex. ett värdefullare konstföremål, en frimärkssam-

ling eller liknande att erbjuda som pant, att kunna genom att även utfärda en skuldförbindelse erhålla ett avsevärt högre lånebelopp än han fått mot blotta panten. Bestämmelsen har tillkommit för att förhindra ett obehörigt utnyttjande av låntagarens belägenhet och torde vara betingad även av den till grund för pantlånet som kreditform liggande tankegången att vid dylik kreditgivning annan säkerhet än panten i princip icke skall finnas. Emellertid vill utskottet erinra om att länsstyrelsen enligt 13 § kan meddela undantag från den nu avhandlade föreskriften. Så bör enligt utskottets mening kunna ske, t. ex. därest på någon ort beträffande vissa slag av panter finnes ett tydligt låntagarintresse för en dylik blandad form av kreditgivning och det ifrågavarande företaget kan anförtros att omhänderha utlåningsverksamhet av dylikt slag.

8 §.

I 8 § beskrives pantsedelns närmare innehåll. Utskottet har funnit lämpligt att i lagtexten uttryckligen fastslå att sedeln skall innehålla uppgift om lånets förfallodag. Härjämte har paragrafen undergått en mindre ändring av redaktionell natur i anslutning till det av utskottet föreslagna förtydligandet av 7 §.

9 §.

Panthavaren ansvarar icke för skada som vållas panten av våda. För att trygga låntagaren mot förlust, därest hans pant skulle skadas eller förstöras genom olyckshändelse hos panthavaren, har i 9 § föreskrivits att panterna skola hållas försäkrade mot brand- och vattenskador samt stöld till belopp, motsvarande minst summan av utlämnade lån ökad med tjugofem procent. Emellertid torde i allmänna rörelsen ofta förekomma och under vissa omständigheter även vara brukligt vid vattenskade- och stöldförsäkringar att giva försäkringsskyddet annan form än helvärdesförsäkring, vilken försäkringstyp förordats i propositionen. I många fall måste det anses fullt tillräckligt med en bråkdels- eller förstariskförsäkring. I anslutning till vad som yrkas i motionerna föreslår utskottet därför den uppmjukningen av paragrafen, att däri allenast föreskrives att panterna skola hållas försäkrade mot de nämnda riskerna till betryggande belopp. Det får sedan ankomma på länsstyrelserna att i samband med tillståndsgivningen lämna närmare föreskrifter om försäkringsskyddets utformning. Beträffande t. ex. vattenskadeförsäkring måste därvid hänsyn tagas till lokalens beskaffenhet och belägenhet. Hänsyn måste också tagas till arten av de panter, som komma att mottagas i rörelsen. Att till grund för beräkningen av försäkringssumman i förekommande fall bör läggas ett belopp som överstiger summan av utlämnade lån med åtminstone 25 procent, synes utskottet lämpligt.

10 §.

För närvarande tillämpas i allmänhet längre lånetider än den i denna paragraf föreskrivna minimitiden av fyra månader. Utskottet vill under-

stryka att denna i lagen angivna tid icke får uppfattas som någon normaltid. När lånetiderna fastställas, bör fastmer tillses, att låntagarna även framdeles så vitt möjligt komma i åtnjutande av de längre lånetider, som hittills varit brukliga.

14 §.

Beträffande 14 § första stycket får utskottet hänvisa till vad ovan anförts vid 6 §. I andra stycket föreslår utskottet vissa jämkningar för att anpassa paragrafens avfattning till den till sitt innehåll likartade 21 §. I den mån skyldighet att tillhandagå länsstyrelsen med uppgifter angående rörelsen åvilas utövaren av denna, torde utan särskilt stadgande samma skyldighet jämväl åvila föreståndare, där sådan förekommer.

17 §.

Från den nu gällande förordningen har till 17 § överförts en föreskrift att pant ej må mottagas från den som är berusad. Enligt gällande praxis erfordras en relativt höggradig alkoholpåverkan för att någon skall anses berusad i strafflagens mening. Utskottet är av den uppfattningen att redan den, som är i mindre grad påverkad än den berusade, måste anses olämplig att upptaga pantlån. Utskottet vill därför skärpa kravet på låntagarna, så att pant icke får mottagas från den som är synbarligen berörd av starka drycker. Utskottet anknyter härvidlag till den terminologi, som brukas i 5 kap. 8 § rusdrycksförsäljningsförordningen vid angivande av den, till vilken utskänkning icke må äga rum.

19 §.

Rörande denna paragraf får utskottet hänvisa till vad som ovan anföres vid 4 §.

21 §.

I motionerna har hemställts om sådan ändring av 21 §, att däri stadgad generell befogenhet för polismyndighet att undersöka lokaler och granska pantbok skulle begränsas till att avse det fall, att så erfordrades för utredning angående brott. Såsom framgår av paragrafens placering, har densamma tillkommit för att polisen skall erhålla ett hjälpmedel i kampen mot brottsligheten. Att polismyndigheten skulle utnyttja sina befogenheter för annat ändamål är knappast att befara. Då hittills gällt bestämmelser av samma generella innebörd som de nu föreslagna, utan att anledning till anmärkning mot polismyndighetens sätt att handha sina uppgifter veterligen försports, anser sig utskottet kunna med avstyrkande av motionerna tillstyrka propositionen i denna del.

22 §.

Den ändring, som föreslås i denna paragraf, har närmare motiverats vid 4 §.

24 §.

Enligt propositionen har underlåtenhet att enligt åläggande, som meddelats av polismyndigheten jämlikt 20 §, göra anmälningar rörande mottagande av visst slag av föremål lämnats utan straffsanktion. Då utskottet är av den meningen att sådan underlåtenhet bör kriminaliseras likaväl som överträdelse av lagens övriga föreskrifter, har utskottet föreslagit ett tillägg med sådan innebörd i 24 § 2 mom.

Dö d a n d e a v p a n t k v i t t o .

Under hänvisning till en av Stockholms pantaktiebolag till Kungl. Maj:ts ingiven skrivelse ha motionärerna påyrkat, att lagen utöver de bestämmelser, som återfinnas i propositionens förslag, även skulle innehålla enhetliga regler om dödande av förkommet pantkvitto. Utskottet delar på denna punkt departementschefens ståndpunkt att med lagstiftning i detta ämne bör anstå, till dess man vunnit praktisk erfarenhet av den metod, som föreslås i nämnda skrivelse och som torde kunna prövas utan särskilt lagstöd. Utskottet föreslår därför att motionärernas hemställan i denna del icke skall föranleda någon riksdagens åtgärd.

S l u t s t a d g a n d e t .

Under förhandenvarande omständigheter torde vara förenat med avsevärda svårigheter att sätta lagen i kraft redan vid instundande årsskifte såsom propositionen förutsätter. Länsstyrelserna kunna knappast medhina att till dess meddela alla i lagen förutsatta föreskrifter för pantlånerörelsernas bedrivande. Utskottet föreslår därför, att lagens ikraftträdande uppskjutes till den 1 april 1950.

I enlighet med grundsatsen att civillag icke skall erhålla tillbakaverkande kraft anser utskottet att för de låneavtal, som ingåtts före denna lags ikraftträdande, skola gälla nuvarande bestämmelser. På grund härav föreslås att ett nytt fjärde stycke av angiven innebörd tillägges i slutstadgandet.

Vad slutligen angår övergångsförhållandena har i propositionen föreslagits att pantlånerörelse, som vid lagens ikraftträdande bedrivs med vederbörligt tillstånd, må fortsättas under ytterligare fem år utan särskilt tillstånd. En ledamot av lagrådet har uttalat att det av billighetsskäl borde tagas under övervägande att stadga, att då person, som nu innehar tillstånd, söker nytt tillstånd, ansökning skulle kunna beviljas utan hinder av den företrädesrätt, som omförmåles i 1 § av förslaget. Departementschefen har funnit den anförda synpunkten beaktansvärd men ej ansett ändring böra göras i lagförslaget bl. a. med hänsyn till att om en enskild pantlånare skött sin rörelse på ett förtjänstfullt sätt, något intresse att ersätta hans rörelse med ett av kommunen drivet eller ett eljest allmännyttigt förtag icke kommer att yppa sig.

Den ledamot av lagrådet, som ifrågasatt en uppmjukning av övergångsbestämmelsen, motiverade sitt ställningstagande främst med hänsynen till de enskilda personer, som för närvarande utan anmärkning dreve pant-

länerörelse. Emellertid kan det även ur låntagarnas synpunkt vara önskvärdt att redan existerande företag icke alltför snabbt tvångsmässigt avvecklas till förmån för nya, i den mån de nya företagen icke erbjuda bättre villkor än de äldre. En förlängning av övergångstiden synes under dessa förhållanden motiverad. Det kan även erinras om att då den i förvärvssyfte drivna arbetsförmedlingen 1935 beslöts skola upphöra, en avvecklingstid av 15 år fastställdes, vilken för övrigt sedermera måst förlängas.

Från dessa utgångspunkter vill utskottet föreslå, att den period, varunder de nuvarande tillståndsinnehavarna få utan särskilt nytt tillstånd fortsätta sin rörelse, förlänges till tio år samt att de, om de efter utgången av denna period alltjämt önska idka rörelse, skola äga att, då de söka tillstånd för nästa period, tävla på lika villkor med andra sökande om tillstånd. Avgörande blir då, vilken av de sökande som kan erbjuda de för låntagarna förmånligaste villkoren. Därefter skall emellertid den i 1 § omförmälda företrädesrätten gälla fullt ut.

Med stöd av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen — med förklaring, att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i det genom propositionen framlagda lagförslaget, och i anledning av motionerna I: 317 och II: 403 — måtte för sin del antaga följande förslag till

L a g om pantlånerörelse.

Härigenom förordnas som följer.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

Rätten att idka pantlånerörelse **Behörighet att idka pantlånerörelse m. m.**

1 §.

Lånerörelse, i vilken lösören mottagas såsom pant (pantlånerörelse), må icke utövas utan tillstånd av länsstyrelsen.

Tillstånd må meddelas endast om behov av rörelsen anses föreligga och skall företrädesvis lämnas antingen kommun eller ock bolag eller ekonomisk förening som har till syfte att driva rörelsen på villkor, fördelaktiga för låntagarna, och utan rätt för delägare eller annan att njuta del i vinst.

Enskild person må beviljas tillstånd endast om han gjort sig känd för redbarhet och ordentlighet och i övrigt anses lämplig.

Tillstånd meddelas för viss tid, högst tio år.

2 §.

Ansökning om tillstånd att idka pantlånerörelse göres hos länsstyrelsen i det län, där rörelsen skall bedrivas. Ansökningen skall innehålla uppgift om ort och lokal för rörelsen samt om de låneavgifter och övriga lånevillkor som sökanden ämnar tillämpa.

Länsstyrelsen har att inhämta yttrande över ansökningen av kommunens beslutande myndighet och av polismyndigheten i orten.

3 §.

Där pantlånerörelse bedrivs av kommun, bolag eller ekonomisk förening, skall för rörelsen finnas anställd särskild föreståndare, vilken är ansvarig för rörelsens behöriga utövande.

Utövas rörelsen av bolag eller ekonomisk förening, skall föreståndaren vara godkänd av länsstyrelsen. Godkännande må meddelas endast den, som uppfyller de i 1 § tredje stycket stadgade villkoren.

Avgår av länsstyrelsen godkänd föreståndare, må rörelsens utövare, under förutsättning att ansökan om godkännande av ny föreståndare ofördröjligen göres, i avbidan på beslut härom utse person, som uppfyller villkoren i 1 § tredje stycket, att tills vidare vara ansvarig föreståndare i den avgångnes ställe.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

4 §.

Har *utövare av pantlånerörelse* avlidit, må rörelsen för dödsboets räkning fortsättas under *ett år av återstående tillståndstid*. Rörelsen må likväl utövas endast genom ansvarig föreståndare, som i 3 § omförmäles; för tiden till dess föreståndare godkänts av länsstyrelsen skall vad i tredje stycket nämnda paragraf stadgas äga motsvarande tillämpning.

(Utskottets förslag:)

4 §.

Har *enskild person som utövar pantlånerörelse* avlidit, må rörelsen för dödsboets räkning fortsättas under återstående tillståndstid. Rörelsen må likväl utövas endast genom ansvarig föreståndare, som i 3 § omförmäles; för tiden till dess föreståndare godkänts av länsstyrelsen skall vad i tredje stycket nämnda paragraf stadgas äga motsvarande tillämpning.

5 §.

Tillstånd att idka pantlånerörelse samt godkännande av föreståndare må återkallas när anmärkningar mot rörelsens skötsel eller mot vederbörandes lämplighet därtill föranleda.

Huvudgrunder för pantlånerörelsens bedrivande.

6 §.

Vid meddelande av tillstånd till pantlånerörelse skall länsstyrelsen fastställa låneavgifter. Länsstyrelsen skall därjämte ange den lokal, som må användas, meddela erforderliga bestämmelser om pants vård och förvaring samt lämna de ordningsföreskrifter med avseende å rörelsen, som kunna anses påkallade.

(Jämför 14 §.)

Finner länsstyrelsen på grund av ändrade förhållanden eller av annan anledning erforderligt att gällande låneavgifter jämkas eller att ändring eljest vidtages av givna föreskrifter eller att nya föreskrifter meddelas, skall länsstyrelsen meddela förordnande därom.

7 §.

Låneavgiften skall utgå med viss procent av lånebeloppet.

Utövare av pantlånerörelse må ej taga eller betinga sig vederlag för lån annorledes än i form av låneavgift, ej heller fordra eller mottaga skuldförbindelse å lånebeloppet.

8 §.

Vid pantsättning skall låntagaren tillställas särskilt bevis om pantsätt-

7 §.

Låneavgiften skall utgå med viss procent för år av lånebeloppet.

8 §.

Vid pantsättning skall låntagaren tillställas särskilt bevis om pantsätt-

(Kungl. Maj:ts förslag:)

ningen (*pantsedel*). Pantsedel skall vara försedd med det nummer, under vilket lånet införts i den i 18 § omnämnda bok, samt innehålla uppgift om dagen för pantsättningen, lånesumman, låneavgiften och övriga lånevillkor ävensom om pantens eller panternas art samt antal, mått eller vikt. *Låneavgiften skall vara angiven i procent för år räknat.*

9 §.

Panterna skola hållas försäkrade mot brand- och vattenskada samt stöld till belopp, *motsvarande minst summan av utlämnade lån ökad med tjugofem procent.*

(Utskottets förslag:)

ningen (*pantsedel*). Pantsedel skall vara försedd med det nummer, under vilket lånet införts i den i 18 § omnämnda bok, samt innehålla uppgift om dagen för pantsättningen, *lånets förfalldag*, lånesumman, låneavgiften, *det procenttal efter vilket avgiften utgår* och övriga lånevillkor ävensom om pantens eller panternas art samt antal, mått eller vikt.

9 §.

Panterna skola hållas försäkrade mot brand- och vattenskada samt stöld till *betryggande* belopp.

10 §.

Lån i pantlånerörelse må, ändå att annat avtalats, icke anses förfallet till betalning tidigare än fyra månader efter dess utlämnande.

Oavsett avtalad lånetid är låntagare berättigad att, närhelst han så önskar intill dess åtgärder för pantens försäljning vidtagits, inlösa panten.

11 §.

Har lån förfallit till betalning, må panten försäljas.

Åtgärder för försäljning må dock ej utan särskild begäran från låntagaren vidtagas tidigare än två månader efter lånets förfalldag. Försäljningen må ej ske annorledes än å offentlig auktion å den ort, där pantsättningen ägt rum, eller, då panten är å fondbörs noterat värdepapper, genom fondkommissionär till gällande börspris.

Försäljning å auktion skall minst åtta dagar i förväg kungöras i tidning inom orten med angivande tillika av lånets förfalldag eller, om flera panter skola försäljas, under vilken eller vilka månader förfallotiderna inträffat.

12 §.

Lämnar vid pantförsäljning erhållen köpeskilling, sedan därifrån avdragits lånesumman, låneavgiften och försäljningskostnaden, överskott å minst tio kronor, skall pantsättaren snarast möjligt på egen bekostnad underrättas därom genom rekommenderat brev.

13 §.

Från bestämmelserna i 7 § andra stycket, 9 §, 10 § första stycket och 11 § andra stycket må länsstyrelsen, då särskilda skäl därtill äro, medgiva undantag.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

14 §.

Pantlånerörelse står under tillsyn av länsstyrelsen, som har att genom inspektion eller på annat lämpligt sätt övervaka att rörelsen bedrivs i överensstämmelse med denna lag och de av länsstyrelsen med stöd av 6 § meddelade föreskrifterna. *Finner länsstyrelsen på grund av ändrade förhållanden eller av annan anledning erforderligt att nya sådana föreskrifter meddelas eller att gällande låneavgifter jämkas eller att ändring eljest vidtages av givna föreskrifter, skall länsstyrelsen meddela förordnande därom.*

Utövare av pantlånerörelse och föreståndare för sådan rörelse äro skyldiga att tillhandahålla länsstyrelsen erforderliga uppgifter om rörelsen samt att låta länsstyrelsen få del av rörelsens bokföring ävensom tillträde till lokalerna.

15 §.

I pantlånerörelsens lokal skola denna lag samt tillståndsbeviset för rörelsen och de särskilda föreskrifter, som lämnats av länsstyrelsen, finnas tillgängliga för allmänheten.

Kontrollföreskrifter m. m.

16 §.

Pant må mottagas endast från den, som är känd för pantlånerörelsens utövare eller hans personal eller ock kan legitimera sig på ett tillfredsställande sätt.

17 §.

Ej må pant mottagas från den, som är *berusad* eller ej fyllt aderton år.

Såsom pant må icke mottagas föremål, vilket kan antagas vara smittofarligt eller behäftat med ohyra, ej heller i något fall säng- eller barnkläder.

18 §.

Över pantlånerörelse skall föras bok (*pantbok*), av vilken i löpande nummerföljd kan inhämtas upplysning om varje utlämnat lån, dagen för pant-

(Utskottets förslag:)

14 §.

Pantlånerörelse står under tillsyn av länsstyrelsen, som har att genom inspektion eller på annat lämpligt sätt övervaka att rörelsen bedrivs i överensstämmelse med denna lag och de av länsstyrelsen med stöd av 6 § meddelade föreskrifterna.

(Jämför 6 §.)

Utövare av pantlånerörelse *vare skyldig* att tillhandahålla länsstyrelsen erforderliga uppgifter om rörelsen samt att låta länsstyrelsen få del av rörelsens bokföring ävensom tillträde till lokalerna.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

sättningen, villkoren för lånet, pantens eller panternas art och antal, mått eller vikt ävensom i förekommande fall fabrikat och tillverkningsnummer eller annat särskilt kännemärke, vidare om dag då panten löses. Därjämte skola antecknas pantsättares och pantlösares för- och tillnamn, yrke och bostad samt arten av och numret å legitimationshandling, som må hava företetts. Pantbok må, därest så finnes lämpligt, föras i särskilda avdelningar. Pantbok skall vara inbunden och försedd med fortlöpande sidtal.

Där länsstyrelsen det medgiver, må anteckningarna göras i annan ordning än i bok; om dylika anteckningar skall i tillämpliga delar gälla vad om pantbok är stadgat.

Varje pant skall förses med samma nummer som dess nummer i pantboken.

19 §.

Efter anmälan av polismyndighet att gods förkommit eller olovligen frånhänts ägaren vare *utövare av pantlånerörelse* eller föreståndare för sådan rörelse pliktig att ofördröjligen undersöka om godset finnes i hans besittning och om han innehar någon anteckning om detsamma. Vinnes upplysning om godset, skall polismyndigheten så fort ske kan underrättas därom.

Erhåller *utövare av pantlånerörelse eller föreståndare* annorledes än nu sagts kännedom om att den, som för pantsättning utbjuder gods, olovligen åtkommit detsamma eller av annan anledning icke äger rätt att pantsätta det, eller får han skälig anledning till misstanke därom, vare han skyldig att genast underrätta polismyndigheten i orten.

Skriftliga meddelanden från polismyndigheten rörande gods skola under en tid av ett år förvaras ordnade i tidsföljd eller i annan ordning som anvisas av polismyndigheten.

20 §.

Polismyndigheten i orten äger ålägga *utövare av pantlånerörelse* att till polismyndigheten anmäla mottagande av föremål av visst eller vissa slag.

21 §.

Utövare av pantlånerörelse vare skyldig låta polismyndighet undersöka rörelsens lokaler samt granska pantboken.

19 §.

Efter anmälan av polismyndighet att gods förkommit eller olovligen frånhänts ägaren vare *enskild person som utövar pantlånerörelse* eller föreståndare för sådan rörelse pliktig att ofördröjligen undersöka om godset finnes i hans besittning och om han innehar någon anteckning om detsamma. Vinnes upplysning om godset, skall polismyndigheten så fort ske kan underrättas därom.

Erhåller *den, som utövar eller förestår pantlånerörelse*, annorledes än nu sagts kännedom om att den, som för pantsättning utbjuder gods, olovligen åtkommit detsamma eller av annan anledning icke äger rätt att pantsätta det, eller får han skälig anledning till misstanke därom, vare han skyldig att genast underrätta polismyndigheten i orten.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

22 §.

Då med avseende å rörelsen föreligger anledning till anmärkning, skall polismyndigheten göra anmälan därom till länsstyrelsen samt föreslå de åtgärder, som kunna vara erforderliga. Åtalas *utövare av pantlånerörelse* eller föreståndare för sådan rörelse för brott, som omförmäles i 12 eller 20—23 kapitlen strafflagen, eller för förseelse mot denna lag, skall åklagaren så snart ske kan underrätta länsstyrelsen om åtalet samt om utgången av målet.

(Utskottets förslag:)

22 §.

Då med avseende å rörelsen föreligger anledning till anmärkning, skall polismyndigheten göra anmälan därom till länsstyrelsen samt föreslå de åtgärder, som kunna vara erforderliga. Åtalas *enskild person som utövar pantlånerörelse* eller föreståndare för sådan rörelse för brott, som omförmäles i 12 eller 20—23 kapitlen strafflagen, eller för förseelse mot denna lag, skall åklagaren så snart ske kan underrätta länsstyrelsen om åtalet samt om utgången av målet.

23 §.

Nedlägges pantlånerörelse eller avgår föreståndare, skall rörelsens utövare ofördröjligen göra anmälan därom till länsstyrelsen.

Straffbestämmelser m. m.

24 §.

1 mom. Den som idkar pantlånerörelse utan att enligt föreskrifterna i denna lag vara därtill berättigad, straffes med dagsböter.

Till samma ansvar vare den förfallen

1) som utövar rörelse, som i 3 eller 4 § avses, annorledes än genom behörig föreståndare, eller

2) som bryter mot de av länsstyrelsen med stöd av 6 eller 14 § meddelade föreskrifterna eller mot bestämmelserna i 7 §, 9 §, 11 § andra eller tredje stycket, 14 § andra stycket, 17 §, 19 § första eller andra stycket eller 21 §.

2 mom. Förseelse mot 8, 12, 15, 16 eller 18 §, 19 § tredje stycket eller 23 § straffes med böter från och med fem till och med trehundra kronor.

Till samma ansvar vare den förfallen

1) som utövar rörelse, som i 3 eller 4 § avses, annorledes än genom behörig föreståndare, eller

2) som bryter mot de av länsstyrelsen med stöd av 6 § meddelade föreskrifterna eller mot bestämmelserna i 7 §, 9 §, 11 § andra eller tredje stycket, 14 § andra stycket, 17 §, 19 § första eller andra stycket eller 21 §.

2 mom. Förseelse mot 8, 12, 15, 16 eller 18 §, 19 § tredje stycket, 20 eller 23 § straffes med böter från och med fem till och med trehundra kronor.

25 §.

Utövare av pantlånerörelse så ock föreståndare ansvarar för förseelse mot denna förordning, som begås av person, anställd i rörelsen, liksom vore

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

förseelsen begången av honom själv, därest ej omständigheterna göra sannolikt att förseelsen skett utan hans vetskap och vilja.

26 §.

Böter enligt denna lag tillfalla kronan.

27 §.

Över polismyndighets beslut enligt denna lag må besvär anföras hos länsstyrelsen inom en månad från det klaganden erhållit del av beslutet.

Talan mot länsstyrelses beslut föres hos Konungen genom besvär i den ordning som är bestämd för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut.

Polismyndighets och länsstyrelses beslut skola lända till efterrättelse utan hinder av förd klagan, där ej annorlunda förordnas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1950.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1950.

Genom lagen upphävas förordningen den 28 maj 1918 (nr 387) angående idkande av pantlånerörelse och lagen den 22 juni 1911 (nr 53 s. 2) om vissa aktiebolag, som driva lånerörelse.

Pantlånerörelse, som vid denna lags ikraftträdande med vederbörligt tillstånd utövas, må under iakttagande av de i denna lag meddelade bestämmelserna fortsättas under en tid av fem år efter nämnda tidpunkt, utan att nytt tillstånd erfordras. För sådan rörelse skall länsstyrelsen så snart ske kan meddela föreskrifter, som i 6 § omförmälas.

Pantlånerörelse, som vid denna lags ikraftträdande med vederbörligt tillstånd utövas, må under iakttagande av de i denna lag meddelade bestämmelserna fortsättas under en tid av tio år efter nämnda tidpunkt, utan att nytt tillstånd erfordras. För sådan rörelse skall länsstyrelsen så snart ske kan meddela föreskrifter, som i 6 § omförmälas. *Söker utöva-re av sådan rörelse före utgången av sagda period nytt tillstånd för tiden därefter, må sådan ansökning kunna beviljas utan hinder av företrädesrätt som omförmäles i 1 §.*

Å låneförhållande, som uppkommit före denna lags ikraftträdande, äga äldre bestämmelser tillämpning.

B. att motionerna I: 317 och II: 403, i den mån de icke kunna anses besvarade genom vad utskottet ovan anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 16 november 1949.

På första lagutskottets vägnar:

OLOV RYLANDER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Branting, Ahlkvist, Lodenius, Lindblom, fru Sjöström-Bengtsson, herrar Lindgren, Löthner och Georg Petersson;

från andra kammaren: herrar Rylander, Lindberg*, Landgren, Lindahl, Antby, fröken Öberg, herrar Svensson i Stenkyrka och Östlund*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.